

УДК 378:615.15(1-78)(477)

DOI 10.11603/me.2414-5998.2020.3.11441

А. Г. Шульгай

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4644-7206>

ResearcherID G-7460-2019

Scopus Author ID 6506445523

Г. Я. Загричук

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4361-1680>

ResearcherID Q-6055-2016

Scopus Author ID 6603499461

М. М. Михалків

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8574-6412>

ResearcherID P-2011-2016

Scopus Author ID 57201748668

І. Б. Івануса

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9803-588X>

ResearcherID P-2026-2016

Scopus Author ID 57193544926

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

**ЯКІСНА МЕДИЧНА (ФАРМАЦЕВТИЧНА) ОСВІТА:
ІХАТИ НАВЧАТИСЯ ЗА КОРДОН ЧИ ЗМІНЮВАТИ
СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ В УКРАЇНІ?
ЧАСТИНА 1. ЯКІСТЬ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ЗМІНИ У ПРОЦЕДУРІ
ВСТУПНОЇ КАМΠΑНІЇ**

A. H. Shulhai, H. Ya. Zahrychuk, M. M. Mykhalkiv, I. B. Ivanusa

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

**QUALITATIVE MEDICAL (PHARMACEUTICAL) EDUCATION: GO TO
LEARN ABROAD OR CHANGE THE TRAINING SYSTEM IN UKRAINE?
PART 1. QUALITY OF EDUCATION THROUGH CHANGES IN
UNIVERSITY ADMISSION PROCEDURE**

Анотація. Соціально вагомими кроками України в питанні європейської інтеграції є заходи щодо реформування законодавства з вищої освіти в контексті Болонського процесу, зокрема прийняття Національної рамки кваліфікацій (НРК) та нової редакції Закону України «Про вищу освіту». Національна рамка кваліфікацій передбачає «введення європейських стандартів і принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців». За формальними ознаками НРК є матрицею зі статичними опорними елементами – дескрипторами, що визначають вектор руху до певної мети. Нормативно-правовою основою для модернізації освітньої діяльності та стандартів вищої освіти стала нова редакція Закону України «Про вищу освіту».

В публікації розглянуті питання, які, на думку авторів, доцільно прийняти на рівні держави, із врахуванням зарубіжного досвіду, що в цілому мають сприяти підвищенню якості вищої медичної (фармацевтичної) освіти з метою підготовки висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця на основі компетентнісного підходу через процедуру відкритого конкурентного вступу на навчання.

Що вже зроблено? 1. В системі вищої медичної (фармацевтичної) освіти на даний час розроблені стандарти нового покоління на основі компетентнісного підходу практично для всіх освітніх рівнів спеціальностей галузі знань 22 «Охорона здоров'я». 2. З метою формування якісного контингенту абітурієнтів на рівні Міністерства освіти і науки (МОН) України встановлено прохідний бал з другого та третього предметів зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) на рівні 150 балів при вступі на спеціальності 221 «Стоматологія», 222 «Медицина» та 228 «Педіатрія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Що ще необхідно зробити? 1. Одним із шляхів більш якісного відбору абітурієнтів пропонується все-таки запровадити в систему ЗНО поряд із предметним тестуванням ще й апробований тест загальної навчальної компетентності (здатності до на-

© А. Г. Шульгай, Г. Я. Загричук, М. М. Михалків, І. Б. Івануса

вчання). 2. Є потреба у введенні персональних грантів. За результатами ЗНО абітурієнти будуть отримувати персональні гранти (чим вищий бал, тим більший розмір гранту). Гроші будуть безпосередньо прив'язані до реального студента, який матиме право вступити як до державного, так і приватного закладу вищої освіти (ЗВО), що, у свою чергу, спонукатиме вище керівництво ЗВО підвищувати якість та конкурентність освіти свого ЗВО, боротися за абітурієнтів з вищим конкурсним балом.

Ключові слова: якість вищої медичної (фармацевтичної) освіти; компетентнісний підхід; матрикули практичних навичок; симуляційне навчання; автономія ЗВО.

Abstract. Socially significant steps of Ukraine on European integration are legislative reform measures about higher education in the context of the Bologna process, in particular the adoption of the National Qualifications Framework (NQF) and the new edition of the Law of Ukraine “On Higher Education”. The NQF envisages for “the introduction of European standards and principles of education quality assurance, with considering into account the labor market requirements for the competencies of specialists”. According to formal features, NQF is a matrix with static supporting elements – descriptors that determine the direction of movement to a specific goal. The regulatory framework for the modernization of educational activities and standards of higher education has become the new edition of the Law of Ukraine “On Higher Education”.

The authors of article describe the questions, which should be adopted at the state level, taking into account foreign experience; in general, they should contribute to improving the quality of higher medical (pharmaceutical) education in order to prepare a highly qualified competitive specialist based on a competency-based approach through the procedure of open competitive enrolling to the university.

What has already been done? 1. Now the standards of new generation are developed on the basis of the competency-based approach for all educational levels of specialties in Branch of knowledge 22 Health Care in the system of higher medical (pharmaceutical) education. 2. A passing score of the second and third subjects of external independent evaluation (EIE) – 150 points for admission to specialties 221 Dentistry, 222 Medicine and 228 Pediatrics Branch of knowledge 22 Health Care was installed by the Ministry of Education and Science (MES) of Ukraine in order to form a high-quality contingent of enrollees.

What else needs to be done? 1. One of the ways of a better selection of enrollees is proposed to introduce in the system of EIE along with subject testing an approved test of general educational competence (learning ability). 2. There is a need for the introduction of personal grants. Enrollees will receive personal grants (the higher the score, the larger the grant size), which is based on the results of the EIE. The money will be directly tied to a real student, who will have the right to enter to state or private institution of higher education (IHE), it will force top management of IHE to improve the quality and competitiveness of education in their IHE, to fight for enrollees with the highest competitive score.

Key words: quality of higher medical (pharmaceutical) education; competence approach; practical skills; simulation training; autonomy of higher education institutions.

Вступ. Приєднання України до Болонського процесу у 2005 р. [6] спонукало керівництво держави та закладів вищої освіти до реформування системи вищої освіти в Україні в цілому, так і вищої медичної (фармацевтичної) освіти зокрема. Питання якості вищої медичної (фармацевтичної) освіти в Україні стоїть наріжним каменем уже впродовж більш як 25-ти останніх років, особливо починаючи від моменту введення в дію стандартів вищої медичної освіти першого покоління. Цій темі присвячено ряд публікацій [4, 5, 7, 8, 15], особливо після впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) у вищі медичні (фармацевтичні) заклади, проводилися неодноразово конференції на цю тематику та здійснювалися відповідні заходи на рівні Міністерства охорони здоров'я України. Прийняття ж нового Закону України (ЗУ) «Про вищу освіту» [13], відміна КМСОНП [12], затвердження нового «Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [2, 9], Національної рамки кваліфікацій [11], впровадження компетентнісного підходу в освітній процес, створення нових стандартів вищої медичної (фармацевтичної) освіти другого покоління зумовлюють потребу у виробленні нових підходів до організації освітнього процесу, почи-

наючи від зміни системи відбору здобувачів освіти на навчання, зміни в системі управління сучасним навчальним закладом, враховуючи ризик-орієнтований підхід до планування діяльності закладу вищої освіти (ЗВО), зміни організації освітнього процесу на основі процесного та компетентнісного підходу, завершуючи оновленням змісту освіти відповідно до сучасної парадигми вищої освіти, запитів здобувачів вищої освіти, потреб суспільства та сучасного ринку праці.

Мета дослідження – вивчити можливості підвищення якості контингенту абітурієнтів до вищих навчальних закладів медичного (фармацевтичного) спрямувань.

Методи дослідження. Для досягнення мети використані теоретичні й емпіричні методи дослідження, зокрема класифікація та систематизація літературних джерел, метод теоретичного аналізу і синтезу, інтерпретація та узагальнення опрацьованих матеріалів для формування висновків.

Результати дослідження. Вважається, що після 2020 р. найбільш затребуваними на ринку праці стануть такі загальні компетентності, уміння та навички випускників, яких вимагають сучасні роботодавці [10]:

- здатність навчатися впродовж життя;
- здатність застосовувати знання на практиці;

- здатність до аналізу і синтезу (аналітичні навички);
- здатність пристосовуватися до швидкоплинних змін та нових ситуацій;
- здатність самостійно приймати рішення та вирішувати комплексні завдання;
- здатність працювати в команді – міжособистісні навички та вміння;
- здатність породжувати нові ідеї (креативність) та критично мислити;
- вміння ефективно спілкуватися (навички презентації) усно і письмово рідною та іноземною мовами;
- лідерські якості, здатність ставити досяжні цілі та досягати їх тощо;
- знання професійної етики.

Тому сучасна вища медична (фармацевтична) освіта покликана підготувати нового фахівця інноваційного типу мислення, зорієнтованого на постійні зміни та вимоги як медичної галузі зокрема, так і суспільства в цілому. Фахівці, що спроможні лише відтворювати знання, проте не здатні застосовувати їх для вирішення життєвих проблем, не мають прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, не володіють інтегративними та аналітичними здібностями, стануть неконкурентоспроможними в умовах високих світових медичних технологій та цінностей сучасного ринку праці (індивідуалізм, конкуренція, ефективність).

На сучасному етапі вища медична (фармацевтична) освіта – це нова система управління діяльністю ЗВО, нова високотехнологічна система навчально-наукового обладнання, нові освітні програми, зорієнтовані на самостійну роботу, сучасні електронні засоби навчання, нові умови для реалізації нових стандартів освіти, сформованих на основі компетентнісного підходу, та забезпечення поєднання таких основних факторів, як:

- сучасне нормативно-правове забезпечення освітнього процесу відповідно до вимог ЗУ «Про вищу освіту», ЗУ «Про освіту» [18];
- якісний контингент абітурієнтів та, відповідно, студентів через встановлення на рівні держави або ЗВО нових вимог до зарахування;
- якість організації процесів навчання та процесів викладання через систему студентоцентрованого навчання та викладач-орієнтованого викладання;
- проведення реорганізації освітнього процесу шляхом удосконалення освітнього та наукового процесів та впровадження системи управління якістю (СУЯ) відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2015;

- якісні освітні програми, сформовані на основі професійних вимог до кваліфікаційних рівнів, компетентнісного підходу, програмних результатів навчання, зорієнтованих на підготовку конкурентоспроможного фахівця, задоволення потреб споживачів освітніх послуг, відповідності вимог сучасному ринку праці;

– поєднання навчальної і дослідницької роботи – інтеграція навчального процесу з наукою та виробництвом – впровадження навчання через дослідження;

– якісно новий склад та стан підготовки викладачів у ЗВО, в тому числі й забезпечення можливостей їх безперервного професійного розвитку (БПР), які будуть підготовлені до викладання в сучасних умовах та володітимуть необхідною кваліфікацією;

– фінансовий стан ЗВО, середня вартість навчання, що дозволяє забезпечити якісне матеріально-технічне забезпечення навчальних лабораторій, у яких студенти вивчають теоретичні дисципліни та набувають практичних навичок;

– наявність та стан клінічних баз, симуляційних центрів, у яких студенти вивчають клінічні дисципліни та набувають практичних навичок;

– рівень інформаційного та методичного забезпечення освітнього процесу.

Прийняття нового ЗУ «Про вищу освіту» та його новації [13] окреслили нові підходи до створення нових стандартів вищої освіти з метою визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності ЗВО, надали самим ЗВО значну автономію у формуванні структури і змісту освітніх програм на основі компетентнісного підходу, організації освітнього процесу, можливості створення внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти (ВСЗЯВО), що мало стати основою для конкуренції на ринку освітніх послуг в Україні й зростання якості навчання та викладання.

Що ж є зреалізованим на даний час у системі вищої медичної (фармацевтичної) освіти? Чи настала справжня конкуренція між ЗВО й чи зростає при цьому якість навчання та викладання?

В системі вищої медичної (фармацевтичної) освіти на даний час розроблені стандарти нового покоління на основі компетентнісного підходу практично для всіх освітніх рівнів спеціальностей галузі знань 22 «Охорона здоров'я», але затвердженими на даний час є лише стандарти для спеціальностей 221 «Стоматологія» (освітній рівень (ОР) магістр), 223 «Медсестринство» (ОР бакалавр), 224 «Технології медичної діагностики та лікування» (ОР бакалавр, магістр), 227 «Фізична терапія, ерготера-

пія» (ОР бакалавр), 229 «Громадське здоров'я» (ОР магістр), проте вони в більшості потребують доопрацювання, оскільки в існуючій редакції не повністю адаптовані до європейських стандартів у сфері охорони здоров'я. Результатом цього стали або незначні зміни в навчальних планах, незначний обсяг предметів, що виносяться на вибір студентів, або формальний підхід до побудови освітніх програм підготовки спеціалістів для медичної галузі, що не встигають за розвитком сучасної медичної науки та нових медичних технологій, або зростання числа ЗВО, які стали здійснювати підготовку здобувачів освіти в рамках спеціальностей галузі знань 22 «Охорона здоров'я», зокрема за спеціальностями 221 «Стоматологія», 222 «Медицина» та 226 «Фармація, промислова фармація», причому більшість з яких не має історичних традицій підготовки фахівців медичного та фармацевтичного спрямування. На даному етапі кожен ЗВО по своєму вирішує питання організації освітнього процесу підготовки фахівців за спеціальностями 22 «Охорона здоров'я».

Вивчення досвіду функціонування вищої медичної (фармацевтичної) освіти зарубіжних країн показує, що кожна держава дуже відповідально ставиться до процедури ліцензування освітньої діяльності, організації набору студентів, організації освітнього процесу у ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців за регульованими спеціальностями, до яких відносяться «Медицина», «Стоматологія» та «Фармація».

З метою формування якісного контингенту абітурієнтів на рівні Міністерства освіти і науки (МОН) України встановлено прохідний бал з другого та третього предметів зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) на рівні 150 балів при вступі на спеціальності галузі знань 22 «Охорона здоров'я», зокрема 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 228 «Педіатрія», а для спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» встановлений прохідний конкурсний бал для зарахування на навчання на рівні 130 балів. Також, відповідно до Умов прийому на поточний рік, ЗВО мають право встановлювати самостійно мінімальні значення конкурсного бала з першого предмета ЗНО – української мови та літератури. Звичайно, високий конкурсний бал з предметів ЗНО свідчить про хорошу підготовку абітурієнта до вступу, але він не може давати однозначну відповідь про готовність абітурієнта навчатися у ЗВО в цілому, та усвідомлений вибір своєї майбутньої професії в галузі охорони здоров'я зокрема. Практика підготовки учнів до складання

ЗНО показує, що при належній, методично-правильній підготовці до тестування із предметів ЗНО можна підготувати впродовж 1–1,5 року абітурієнта, щоб він успішно склав іспити з предметів ЗНО вище 150 балів, але не завжди при цьому вдається добитися розуміння ним вивченого матеріалу. Тим більше, необхідно враховувати стресові ситуації під час складання ЗНО та втомленість у процесі його складання, що, як показує практика, приводить до зниження результатів в абітурієнтів з тих предметів ЗНО, які складаються або на початку сесії, або на етапі її завершення. Нелогічним є також обмеження можливості вступу на навчання на спеціальності 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 228 «Педіатрія» абітурієнтам, які одержали з другого або третього предмета бал, менший за 150. Виходить парадоксальна річ, що право вступити на навчання має абітурієнт, який одержав 100 балів з української мови та літератури, 150 балів з другого та третього предметів, тоді як відмову у вступі одержує абітурієнт, що одержав 180 чи 190 балів з української мови та літератури, 170–180 балів з другого предмета і 147–149 балів – з третього предмета ЗНО. В проекті Умов прийому на навчання у 2020 р. був абзац: «Мінімальні значення кількості балів із вступних випробувань для вступу на основі повної загальної середньої освіти не можуть бути встановлені менше ніж 150 балів для спеціальностей 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 228 «Педіатрія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» з другого та третього конкурсних предметів (за винятком вступників з конкурсним балом не менше 175,000 балів)» [19]. Проте в кінцевій редакції Умов прийому даний абзац відсутній [3].

Тому одним із шляхів більш якісного відбору абітурієнтів пропонується все-таки запровадити в систему ЗНО поряд із предметним тестуванням ще й апробований тест загальної навчальної компетентності (ТЗНК) (здатності до навчання) [14, 16, 17]. Даний тест зможе диференціювати учасників тестування за рівнями загальної навчальної компетентності та дозволить визначити спроможність дитини набувати і вдосконалювати власну систему знань, застосовувати її для розв'язування актуальних особистісно і суспільно значимих проблем, її здатність сприймати і генерувати нові ідеї. Запровадження даного виду тесту дозволить забезпечити ЗВО більш повними даними про абітурієнта для ефективного відбору студентів на навчання, а також допоможе майбутньому студенту більш реалістично оцінити свої можливості, здібності, нахили тощо.

Структуру цього тесту потрібно обговорювати, змінювати, удосконалювати, але його доцільно впроваджувати і враховувати при формуванні конкурсного бала абітурієнта, відводячи йому якщо не першочергове, то в крайньому випадку – не другорядне значення. Як варіант, його можна побудувати за типом Програми міжнародного оцінювання учнів – PISA [20], що включає розділи на визначення читацької грамотності, математичної грамотності та природничо-наукової грамотності, або побудувати із таких чотирьох розділів, як: 1) загальна компетентність; 2) гуманітарно-правовий блок; 3) фізико-математичний блок; 4) природничо-науковий блок.

Принцип «гроші ходять за студентом» уже понад 10 років широко обговорюється в Україні: від варіанта впровадження грантів або ваучерів до запровадженого в останні роки широкого конкурсу за спеціальностями. З 2020 р. заплановано введення нової форми фінансування державних ЗВО, а також впровадження індикативної вартості навчання за контрактом. Кожен із запропонованих варіантів має свої позитивні та негативні сторони. Як знайти оптимальний варіант, який би влаштував і ЗВО, і здобувачів освіти?

Запроваджений в останні роки широкий конкурс на спеціальності та зарахування абітурієнтів на підставі виставлених пріоритетів забезпечує певною мірою принцип «гроші ходять за студентом», проте початково ЗВО були не в рівних стартових умовах, оскільки кількість місць державного замовлення окремого ЗВО, на які мав право претендувати ЗВО, вираховувався першопочатково від тієї кількості місць державного замовлення, які були виділені ЗВО ще в період централізованого розподілу державного замовлення.

Впровадження індикативної вартості навчання за контрактом з 2020 р. [1] стосується лише окремих найбільш популярних серед контрактників спеціальностей, що вже порушує конституційні права громадян на рівність у доступі до вищої освіти, та не враховує потреби держави на фахівців тієї чи іншої галузі. Пункт 2 цієї Постанови «2. Цей Порядок є обов'язковим для надавачів освітніх послуг у сфері вищої освіти незалежно від форми власності, що здійснюють навчання для здобуття вищої освіти на умовах державного (регіонального) замовлення та/або за рахунок цільових пільгових державних кредитів» не застосовується до тих приватних ЗВО, які не здійснюють підготовку фахівців за державним замовленням, що знову ставить у нерівні умови приватні та державні ЗВО.

Враховуючи ці моменти, дотримуючись принципу рівності доступу до вищої освіти на основі знань випускників, ми пропонуємо розглянути інший підхід до реалізації принципу «гроші ходять за студентом» з урахуванням реальних потреб держави у підготовці фахівців окремих галузей. Ще одним фактором, який необхідно встановити при фінансуванні навчання здобувачів, є надання права абітурієнту вибору місця навчання, виділення коштів на навчання за результатами складання ЗНО, а також відповідальність абітурієнтів та їх батьків за вибір спеціальності.

Відправною точкою мають стати показники, що прогнозують потреби держави у фахівцях відповідної галузі, можливість їх повного фінансування за рахунок коштів державного бюджету і врахування результатів вступної кампанії попереднього року – середній конкурсний бал на дану спеціальність (освітню програму) та середній конкурсний бал за державним замовленням на відповідний освітній рівень по Україні. Принцип «гроші ходять за студентом» пропонується реалізовувати на концепції персональних грантів за результатами складання ЗНО (якщо будуть впроваджені ТЗНК, то і на підставі їх результатів також). Персональний грант на навчання може нараховуватися на індивідуальні казначейські рахунки і перераховуватимуться на рахунок того ЗВО, в якому навчатиметься студент. Розмір і структуру персонального гранту на кожен рік за спеціальностями різних галузей визначає Кабінет Міністрів України (КМУ), але має включати оплату вартості одного року навчання та повного курсу навчання за обраною спеціальністю, що розраховується на основі середніх ринкових цін по країні та враховує:

- річну суму заробітної плати працівників за загальним фондом державного (відповідного місцевого) бюджету, які забезпечували підготовку здобувачів вищої освіти за державним (регіональним) замовленням, згідно із затвердженим в установленому порядку штатним розписом надавача освітніх послуг за попередній календарний рік станом на 31 грудня, гривень;

- річну суму видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв, *затверджену за загальним фондом державного (відповідного місцевого) бюджету в кошторисі надавача освітніх послуг за попередній календарний рік станом на 31 грудня (із змінами), гривень [1];*

а також:

- оплату місця проживання в гуртожитках ЗВО;
- витрати на особисте утримання – аналог сучасної стипендії.

Абітурієнтам чи студентам держава може надавати пільгові довгострокові кредити.

Розглянемо приклад для спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я». У 2019 р. суперобсяг державного замовлення на цю спеціальність становив 4027 осіб. Тобто держава розрахувала, що вона може повністю профінансувати таку кількість здобувачів освітніх послуг 2019 року вступу впродовж 6-ти років навчання. Заявляючи, що один рік підготовки студента державної форми навчання обходиться державі приблизно в 45 000 грн, значить, держава запланувала на одного здобувача за спеціальністю 222 «Медицина» як мінімум $6 \times 45\,000 = 270\,000$ грн, або $270\,000 \times 4027 = 1\,087\,290\,000$ грн на всіх осіб 2019 року вступу. Звичайно, що ці цифри не відображають можливий рівень інфляції по роках, але це все можна врахувати.

Тепер переходимо до процедури реєстрації на ЗНО та розподілу фінансування вступників. Під час процедури реєстрації на ЗНО необхідно ввести опцію встановлення пріоритету щодо вибору спеціальності, на яку вступає абітурієнт, уже на етапі реєстрації, а не лише під час подання заяв на вступ (питання відповідальності вибору). Адже не секрет, що є різні категорії вступників, і для частини абітурієнтів важливо навчатися саме за обраною спеціальністю, проте для частини вступників (їх батьків) достатньо вчитися у якомусь ЗВО, аби лише на державній формі навчання.

Першим етапом розподілу фінансування є врахування результатів ЗНО незалежно від обраної спеціальності. Враховуючи шкалу оцінювання результатів навчальних досягнень за шкалою ЄКТС, можна встановити такі граничні межі фінансування кожної галузі:

Кількість балів з кожного предмета ЗНО	Пояснення шкали	% фінансування	Наприклад, для спеціальності 222 «Медицина», грн
≥ 180 балів	Відмінно	100	45 000
$\geq 165 \div 179,9$ балів	Дуже добре	75	33 750
$\geq 150 \div 164,9$ балів	Добре	50	22 500

Другим етапом є врахування обраної спеціальності: після отримання результатів ЗНО абітурієнти подають заяви на вступ до тих чи інших ЗВО за спеціальністю 222 «Медицина» і за результатами зарахування за ними підуть кошти саме в ті ЗВО, куди вони будуть зараховані, а не, як зараз, в ті ЗВО,

які раніше мали більше місць державного замовлення, – це забезпечить конкуренцію між ЗВО на основі якості організації освітнього процесу, якості освітньої програми, якості кадрового потенціалу, умов проживання, організації дозвілля тощо. Це в перспективі швидко окреслить і рейтинг ЗВО – до рейтингового закладу будуть активніше йти студенти за державним замовленням, а, згодом, і студенти контрактної форми навчання. Це визначатиме і фінансовий стан ЗВО, оскільки ЗВО одержуватимуть державне фінансування через перерахування персональних грантів лише своїх студентів з різними балами:

Кількість балів з кожного предмета ЗНО	Кількість вступників відповідної категорії, наприклад	Сума коштів, отриманих ЗВО, грн
≥ 180 балів	30	$30 \times 45\,000 = 1\,350\,000$
$\geq 165 \div 179,9$ балів	50	$50 \times 33\,750 = 1\,687\,500$
$\geq 150 \div 164,9$ балів	120	$120 \times 22\,500 = 2\,700\,000$
Сума:	200	5 737 500

А в іншому ЗВО може бути інший стан:

Кількість балів з кожного предмета ЗНО	Кількість вступників відповідної категорії, наприклад	Сума коштів, отриманих ЗВО, грн
≥ 180 балів	100	$100 \times 45\,000 = 4\,500\,000$
$\geq 165 \div 179,9$ балів	50	$50 \times 33\,750 = 1\,687\,500$
$\geq 150 \div 164,9$ балів	50	$50 \times 22\,500 = 1\,125\,000$
Сума:	200	7 312 500

Якщо абітурієнт під час реєстрації першим пріоритетом визначив спеціальність 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», але потім передумав йти за вказаною спеціальністю, то тоді фінансування його навчання за іншою спеціальністю буде здійснювати в розмірі 80 % від свого можливого гранту, якщо обрана спеціальність входить у галузь знань 22 «Охорона здоров'я» ($0,8 \times 45\,000 = 36\,000$ грн, якщо ЗНО склав на ≥ 180 балів; $0,8 \times 33\,750 = 27\,000$ грн, якщо ЗНО склав на $\geq 165 \div 179,9$ балів; $0,8 \times 22\,500 = 18\,000$ грн, якщо ЗНО склав на $\geq 150 \div 164,9$ балів) або лише

60 % від вартості навчання за спеціальністю 222 «Медицина», якщо обрана спеціальність входить в іншу галузь знань ($0,6 \times 45\,000 = 27\,000$ грн, якщо ЗНО склав на ≥ 180 балів; $0,6 \times 33\,750 = 20\,250$ грн, якщо ЗНО склав на $\geq 165 \div 179,9$ балів; $0,6 \times 22\,500 = 13\,500$ грн, якщо ЗНО склав на $\geq 150 \div 164,9$ балів).

Таким чином, лише результати ЗНО впливатимуть на одержання персонального гранту, а принцип «гроші ходять за студентом» матиме безпосередню прив'язку до реального студента, який матиме право вступити як до державного, так і приватного ЗВО, що, у свою чергу, спонукатиме вище керівництво ЗВО підвищувати якість та конкурентність освіти свого ЗВО, боротися за абітурієнтів з вищим конкурсним балом. Змінюючи місце навчання шляхом перевodu в інший ЗВО, кошти гранту зможуть перенаправлятись в інший ЗВО, а студент не втрачатиме свого права на навчання за державні кошти. Обмеженням щодо зміни розміру коштів гранту можуть бути лише описані вище зміни щодо обраної спеціальності. Суму коштів одного року навчання легко прив'язати до одного кредиту ($45\,000 \div 60$ кредитів = 750 грн/кредит), тому є можливість вирахувати суму коштів гранту, яку було використано за навчання в даному ЗВО і яка буде переходити в інший ЗВО при переведенні.

У процесі навчання можливий перегляд розміру персонального гранту, а також його позбавлення – виключно залежно від успіхів у навчанні, але для цього необхідно приймати відповідні нормативно-правові акти на рівні держави. За результатами рейтингу екзаменаційної сесії студент може бути позбавлений частини гранту (переведення зі 100 % фінансування на 75 %, 50 %), можливе зняття частини гранту, призначеної на оплату за місця проживання в гуртожитках ЗВО, витрат на особисте утримання; на оплату комунальних послуг та енергоносіїв тощо чи навіть повне позбавлення коштів гранту.

Якщо сума персонального гранту не покриває 100 % витрат на навчання в державному чи приватному ЗВО, тоді студент (батьки студента) здійснюють доплату вартості, що становить різницю між сумою персонального гранту на рік та сумою встановленої вартості навчання в даному ЗВО за контрактом за даною освітньою програмою чи спеціальністю.

Система персональних грантів на здобуття освіти повинна пробудити ентузіазм та мотивацію як

студентів, так і керівників ЗВО, серйозно змінити стан справ у системі вищої освіти в цілому, так і медичної (фармацевтичної) освіти зокрема.

Ще один крок, який міг би сприяти формуванню більш якісного контингенту студентів, – це створення конкуренції між здобувачами освітніх послуг на рівні ЗВО. Що ми включасмо в таке поняття конкуренції? Як відомо, набір студентів на окремі освітні програми здійснюється в межах виділеного ліцензованого обсягу і його перевищення допускається лише у разі продовження навчання осіб, що робили перерву у навчанні з визначених законодавством причин, а також у випадках, передбачених законом [13]. Якщо ж здійснювати набір на окремі популярні спеціальності в межах, що перевищують ліцензований обсяг, але не більше 10 % наявного ліцензованого обсягу, проте випуск здійснювати лише в межах ліцензованого обсягу, то це створить додаткову конкуренцію між студентами і сприятиме підвищенню якісної підготовки студентів. Звичайно, це може бути впроваджено лише при умові законодавчих змін на рівні держави, а також повинно супроводжуватись гарантованим запровадженням у ЗВО об'єктивної системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів освітніх послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. 1. Сучасна вища медична (фармацевтична) освіта вимагає змін, оскільки ми повинні готувати конкурентоспроможних випускників в умовах високих світових медичних технологій та цінностей сучасного ринку праці.

2. Введення тесту загальної навчальної компетентності дозволить більш якісно відбирати абітурієнтів.

3. Запровадження персональних грантів на навчання забезпечить конкуренцію між ЗВО на основі якості організації освітнього процесу, якості освітньої програми, якості кадрового потенціалу, умов проживання, організації дозвілля тощо, оскільки гроші будуть йти за студентом.

Наступним етапом заплановано провести аналіз результатів конкурсних балів вступника за період 5-ти років та зіставити їх з результатами іспитів в університеті, щоб показати, чи насправді високі бали ЗНО корелюють із бажанням та можливістю навчатися у вищому медичному (фармацевтичному) ЗВО.

тронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zaprovnm030320adzhennyaindikativnoyi-sobivartosti>.

Список літератури

1. Деякі питання запровадження індикативної собівартості : Постанова КМУ від 3 березня 2020 р. № 191 [Елек-

2. ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT). Системи управління якістю. Вимоги. – Видання офіційне [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf>.

3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Інтеграція додипломної та післядипломної підготовки лікарів та провізорів – вимога успішної реалізації реформ у сфері охорони здоров'я / Р. О. Моїсеєнко, О. К. Толстанов, В. В. Вороненко [та ін.] // Медична освіта. – 2012. – № 2. – С. 6–10.

5. Ковальчук Л. Я. Результати реалізації новітніх методик організації навчального процесу в Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського та плани на майбутнє / Л. Я. Ковальчук // Медична освіта. – 2012. – № 2. – С. 11–17.

6. Комюніке Конференції Міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти «Загальноєвропейський простір вищої освіти – досягнення цілей», Берген, 19–20 травня 2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_576.

7. Модернізація навчальних планів і програм підготовки лікарів відповідно до нової парадигми розвитку європейського освітнього простору / В. Ф. Москаленко, О. П. Яворовський, І. Є. Булах [та ін.] // Медична освіта. – 2013. – № 2. – С. 29–32.

8. Моніторинг як важлива складова покращення якості освіти / М. С. Осійчук, О. П. Волосовець, Ю. С. П'ятницький [та ін.] // Медична освіта. – 2014. – № 2. – С. 19–24.

9. Політика в галузі якості ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tdmu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/Polityka-galuzi-yakosti.pdf>.

10. Постанова КМУ від 23.11.2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.

11. Постанова КМУ від 29.04.2015 р. № 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF>.

12. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 30.12.2005 р. № 774 «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» : наказ МОН України від 17.09.2014 р. № 1050 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/42852/.

13. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

14. Проект наказу про затвердження Умов прийому до закладів вищої освіти України в 2020 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2019/08/28/priyomu-dlya-gromadskogo-28082019.pdf>.

15. Про завдання з впровадження європейських стандартів та директив із внутрішньої та зовнішньої гарантії якості в систему підготовки лікарів і провізорів у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця / В. Ф. Москаленко, О. П. Яворовський, Л. І. Остапюк [та ін.] // Медична освіта. – 2011. – № 2. – С. 37–40.

16. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://detut.edu.ua/sites/default/files/files/dokuments/vusha_osvita_Liz_ymovu.pdf.

17. Про затвердження Умов прийому до закладів вищої освіти України в 2020 році : наказ МОН України від 11.10.2019 р. № 1285 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2020/2019/12/priyomunakaz1101912851203.pdf>.

18. Про проведення в 2010–2012 рр. експерименту з упровадження тесту загальної навчальної компетентності : наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2009 р. // Вісник ТІМО. – 2010. – № 1. – С. 20–24.

19. Розвиток практично-орієнтованого та симуляційного навчання в Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського / М. М. Корда, А. Г. Шульгай, А. А. Гудима [та ін.] // Медична освіта. – 2016. – № 2. – С. 54–57.

20. Український центр оцінювання якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://testportal.gov.ua/pisa/>.

References

1. Postanova KМУ vid 03 bereznia 2020 r. № 191 “Deiaki pytannia zaprovadzhenia indykativnoi sobivartosti” [Some issues of introduction of indicative cost: Resolution of the Cabinet of Ministers of March 3, 2020 No. 191]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zaprovom030320adzhennya-indikativnoyi-sobivartosti> [in Ukrainian].

2. DSTU ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT) Systemy upravlinnia yakistii VYMOHY [DSTU ISO 9001: 2015 (ISO 9001: 2015, IDT). Quality management systems. Requirements]. Retrieved from: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” [Law of Ukraine “On Education”]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

4. Moiseyenko, R.O., Tolstanov, O.K., & Voronenko, V.V. (2012). Intehratsiia dodyplomnoi ta pislidyplomnoi pidhotovky likariv ta provizoriv – vymoha uspishnoi realizatsii reform u sferi okhorony zdorovia [Integration of pre-graduate and post-graduate training of doctors and pharmacists – demand of successful realization of reforms in the public health sphere]. *Medychna osvita – Medical Education*, (2), 6–10 [in Ukrainian].

5. Kovalchuk, L.Ya. (2012). Rezultaty realizatsii novitnikh metodyk orhanizatsii navchalnoho protsesu v

Ternopil'skomu derzhavnomu medychnomu universyteti imeni I. Ya. Horbachevskoho ta plany na maibutnie [Results of implementation of modern organization methods of educational process in Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky and plans for the future]. *Medychna osvita – Medical Education*, (2), 11-17 [in Ukrainian].

6. *Komiunike Konferentsii Ministriv krain Yevropy, vidpovidalnykh za sferu vyshchoi osvity “Zahalnoievropeyskyi prostir vyshchoi osvity – dosiahnennia tsilei” [Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education “The European Higher Education Area - Achieving the Goals*]. Berhen Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_576 [in Ukrainian].

7. Moskalenko, V.F., Yavorovskyi, O.P., Bulakh, I.Ye., & Ostapiuk, L.I. (2013). Modernizatsiia navchalnykh planiv i prohram pidhotovky likariv vidpovidno do novoi paradyhmy rozvytku yevropeiskoho osvitnoho prostoru [Modernization of curriculum and programs of training of doctors in accordance with new paradigm of development of European educational range] *Medychna osvita – Medical Education*, (2), 29-32 [in Ukrainian].

8. Osiychuk, M.S., Volosovets, O.P., & Patnytsky, Yu.S. (2014). Monitorynh yak vazhlyva skladova pokrashchennia yakosti osvity [Monitoring as an important component of improving the quality of education]. *Medychna osvita – Medical Education*, (2), 19-24 [in Ukrainian].

9. *Polityka v haluzi yakosti DVNZ “Ternopil'skyi derzhavnyi medychnyi universytet imeni I.Ya. Horbachevskoho MOZ Ukrainy” [Quality Policy of Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky of the Ministry of Health of Ukraine]*. Retrieved from: <http://www.tdmu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/Polityka-galuzi-yakosti.pdf> [in Ukrainian].

10. *Postanova KMU vid 23.11.2011 r. № 1341 [Resolution of the Cabinet of Ministers of 23.11.2011 No. 1341]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].

11. *Postanova KMU vid 29.04.2015 r. № 266 [Resolution of the Cabinet of Ministers of April 29, 2015 No. 266]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].

12. *Nakaz MON vid 17.09.2014 № 1050 “Pro vyznannia takym, shcho vtratyv chynnist nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 30.12.2005 № 774 “Pro vprovadzhennia kredytno-modulnoi systemy orhanizatsii navchalnoho protsesu” [On recognizing as invalid the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated December 30, 2005 No. 774 “On the introduction of credit-transfer system of organization of the educational process”: order of the Ministry of Education and Science dated 17.09.2014 No. 1050]*. Retrieved from: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/42852/ [in Ukrainian].

13. *Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” vid 01.07.2014 r. № 1556-VII [On higher education: Law of Ukraine of*

01.07.2014 No. 1556-VII]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

14. *Proiekt nakazu pro zatverdzhennia Umov pryiomu do zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy v 2020 rotsi [Draft order on approval of the Conditions of admission to higher education institutions of Ukraine in 2020]*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2019/08/28/priyomu-dlya-gromadskogo-28082019.pdf>. [in Ukrainian].

15. Moskalenko, V.F., Yavorovskyi, O.P., & Ostapyuk, L.I. (2011). Pro zavdannia z vprovadzhennia yevropeyskykh standartiv ta dyrektyv iz vnutrishnoi ta zovnishnoyi harantii yakosti v systemu pidhotovky likariv i provizoriv u natsionalnomu medychnomu universyteti imeni O. O. Bohomoletsia [Tasks of implementation of european standards and instructions on internal and external quality assurance into physicians' and pharmacists' training at national medical university by O.O. Bohomolets]. *Medychna osvita – Medical Education*, (2), 37-40 [in Ukrainian].

16. *Litsenziini umovy provadzhennia osvitnoi diialnosti zakladiv osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy No. 1187 vid 30 hrudnia 2015 r. [On approval of the License conditions for educational activities: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1187 of December 30, 2015]*. Retrieved from: http://detut.edu.ua/sites/default/files/files/dokyments/vusha_ocvita_Liz_ymovu.pdf [in Ukrainian].

17. *Nakaz MON vid 11.10.2019 № 1285 Pro zatverdzhennia Umov pryiomu do zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy v 2020 rotsi [On approval of the Conditions of admission to higher education institutions of Ukraine in 2020: order of the Ministry of Education and Science of October 10, 2019 No. 1285]*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/vstup-2020/2019/12/priyomunakaz11101912851203.pdf> [in Ukrainian].

18. (2010). Pro provedennia v 2010–2012 rr. eksperymentu z uprovadzhennia testu zahalnoi navchalnoi kompetentnosti: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 28.12.09 [About the experiment for implementation of the General Educational Competency Test in 2010–2012: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of December 12, 2009]. *Visnyk TIMO – Bulletin of Testing and Monitoring in Education*, (1), 20-24 [in Ukrainian].

19. Korda, M.M., Shulhai, A.H., Hudyma, A.A., & Zaporozhan, S.Y. (2016). Rozvytok praktychno-oriento-vanoho ta symuliatsiinoho navchannia v Ternopil'skomu derzhavnomu medychnomu universyteti imeni I. Ya. Horbachevskoho [Development of practice-oriented and simulation training at I. Horbachevsky Ternopil State Medical University]. *Medychna osvita – Medical Education*, (2), 54-57 [in Ukrainian].

20. *Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity [Ukrainian Center for Educational Quality Assessment]*. Retrieved from: <http://testportal.gov.ua/pisa/> [in Ukrainian].

Отримано 27.03.20
Рекомендовано 30.03.20

Електронна адреса для листування: zagrichuk@tdmu.edu.ua